

MUQIMIY ASARLARIDA IQTISODIY TENGSIZLIK MUAMMOSI

TDIU Iqtisodiyot fakulteti 3-kurs talabasi

Karimov Umrbek Javlonbek o'g'li

E-mail: umirchikkarimov@gmail.com

ORCID ID: 0009-0007-6040-8349

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada XIX asr oxiri o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi bo'lgan Muqimiy asarlarida iqtisodiy tengsizlik muammosining badiiy talqini tahlil qilinadi. Shoir ijodida kambag'al xalq hayoti, ijtimoiy adolatsizlik, boy va kambag'al tabaqalar o'rtasidagi tafovut hamda amaldorlar zulmi satirik va realistik ruhda aks ettirilgani yoritiladi. Muqimiy asarlarida xalq manfaatlarini himoya qilish, halollik va mehnatsevarlikni ulug'lash kabi g'oyalar yetakchi o'rin egallashi ilmiy asosda ochib beriladi. Tadqiqot davomida shoirning "Tanobchilar", "Sayohatnoma", "Maskovchi boy ta'rifida" kabi asarlari misolida iqtisodiy tengsizlikning badiiy ifodasi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: Muqimiy, iqtisodiy tengsizlik, kambag'al xalq, satira, realizm, xalqchil adabiyot, ijtimoiy adolatsizlik, mehnatkash xalq, hajviyot, o'zbek adabiyoti.

Annotation: This scientific article analyzes the artistic interpretation of economic inequality in the works of Muqimiy, one of the major representatives of late nineteenth-century Uzbek literature. The study highlights the depiction of poor people's lives, social injustice, class differences between rich and poor, and oppression by officials in a satirical and realistic manner. The article explains the poet's advocacy for ordinary people, honesty, and diligence through literary examples. Particular attention is paid to works such as "Tanobchilar," "Sayohatnoma," and "Maskovchi boy ta'rifida".

Key words: Muqimiy, economic inequality, poor people, satire, realism, folk literature, social injustice, working class, Uzbek literature.

Аннотация: В данной научной статье анализируется проблема экономического неравенства в произведениях Муқимiy — одного из крупнейших представителей узбекской литературы XIX века. Рассматриваются художественное изображение бедности народа, социальной несправедливости, различий между богатыми и бедными слоями общества, а также критика произвола чиновников. Особое внимание уделяется сатирическим произведениям поэта и их социальной направленности.

Ключевые слова: Муқими, экономическое неравенство, бедный народ, сатира, реализм, социальная несправедливость, узбекская литература, трудовой народ.

XIX asrning ikkinchi yarmida Turkiston hududidagi iqtisodiy hayot murakkab va ziddiyatli holatda edi. Boylar va kambag'allar o'rtasidagi tafovut tobora kuchayib borayotgan bir davrda xalqning asosiy qismi og'ir turmush kechirishga majbur bo'lgan. Ana shunday tarixiy sharoit Muqimiy ijodida chuqur aks etdi. Shoir o'z asarlarida oddiy xalqning dardini, iqtisodiy tengsizlik natijasida yuzaga kelgan ijtimoiy muammolarni realistik ruhda tasvirladi [4].

Muqimiy iqtisodiy tengsizlikni faqat moddiy tafovut sifatida emas, balki insoniy qadriyatlarning buzilishi sifatida ham talqin qiladi. Uning asarlarida boylarning dabdabali hayoti bilan kambag'al xalqning qashshoqligi keskin qarama-qarshi qo'yiladi. Bu qarama-qarshilik orqali shoir jamiyatdagi adolatsizlikni ochib beradi [5].

Shoirning "Tanobchilar" asari iqtisodiy tengsizlik muammosini yorituvchi eng muhim hajviy asarlardan biridir. Ushbu asarda oddiy xalqdan noqonuniy soliq yig'uvchi tanobchilarning zulmi tasvirlanadi. Muqimiy xalqning mehnati evaziga yashayotgan mansabdorlarni keskin tanqid qiladi. Asarda kambag'al dehqonlarning og'ir hayoti, boylarning esa hech qanday mehnatsiz farovon yashashi badiiy vositalar orqali ko'rsatiladi [6]. Muqimiy iqtisodiy tengsizlikni ko'rsatishda xalq tiliga yaqin sodda va ta'sirchan uslubdan foydalanadi. Shoirning

hajviy misralari o'quvchida nafaqat kulgi, balki chuqur achinish hissini ham uyg'otadi. Chunki hajv ortida xalqning haqiqiy fojeasi yashiringan bo'ladi.

Muqimiy asarlarida kambag'al xalq hayoti markaziy mavzulardan biri hisoblanadi. Shoir oddiy insonlarning qashshoqlikdagi turmushini tasvirlash orqali jamiyatdagi iqtisodiy nomutanosiblikni ochib beradi [7]. Shoirning lirik va satirik asarlarida kambag'al xalqning ruhiy holati ham chuqur tasvirlangan. Muqimiy kambag'al insonlarning umidsizligi, og'ir mehnat tufayli ezilishi va ijtimoiy himoyasizligini katta mahorat bilan ifoda etadi. Ayniqsa, uning satirik asarlarida boylarning loqaydligi va xalq dardiga befarqligi keskin tanqid qilinadi.

“Sayohatnoma” asarida Muqimiy xalqning turmush darajasini kuzatadi va safar davomida uchragan ijtimoiy muammolarni realistik ruhda tasvirlaydi. Shoir ayrim joylarda xalqning qashshoqligini boylarning dabdabali hayoti bilan taqqoslaydi. Bu esa iqtisodiy tengsizlikning yanada yaqqolroq ko'rinishiga xizmat qiladi [8]. Muqimiy kambag'al xalqni tasvirlar ekan, ularning ma'naviy boyligini ham ulug'laydi. Shoir nazarida kambag'al inson halol va mehnatsevar bo'lsa-da, jamiyatdagi adolatsiz tizim tufayli azob chekadi. Bu holat shoirning insonparvarlik qarashlarini namoyon qiladi.

Muqimiy o'zbek satirik adabiyotida iqtisodiy tengsizlikni hajv orqali ochib bergan ijodkorlardan biridir. Shoir satira yordamida amaldorlar, boylar va poraxo'r kishilarning salbiy qiyofasini yaratadi [9]. “Maskovchi boy ta'rifida” asarida boylarning ochko'zligi, manmanligi va xalq mehnatini mensimasligi hajv ostiga olinadi. Shoir boylarning o'z manfaatini xalq manfaatidan ustun qo'yishini keskin tanqid qiladi. Asarda iqtisodiy tengsizlikning insoniy munosabatlarga salbiy ta'siri ham ko'rsatiladi.

Muqimiy satirasining kuchi shundaki, u kulgi orqali jiddiy ijtimoiy muammolarni ko'rsatadi. Shoirning hajviy obrazlari real hayotdagi kishilarni eslatadi. Bu esa asarlarning ta'sirchanligini oshiradi [10]. Shoir iqtisodiy tengsizlikni ko'rsatishda kontrast usulidan ham mahorat bilan foydalanadi. Boylarning dabdabali hayoti bilan kambag'al xalqning qashshoqligi yonma-yon

tasvirlanadi. Natijada o'quvchi jamiyatdagi ijtimoiy nomutanosiblikni chuqurroq his qiladi.

Muqimiy ijodining asosiy xususiyatlaridan biri uning realizmidir. Shoir voqelikni bo'rttirmasdan, hayotdagi mavjud holatni haqqoniy ko'rsatishga intiladi [1]. Ayniqsa, iqtisodiy tengsizlik bilan bog'liq muammolarni tasvirlashda bu jihat yaqqol seziladi.

Muqimiy xalq manfaatlarini himoya qiluvchi ijodkor sifatida namoyon bo'ladi. U kambag'al xalqning mehnatini ulug'laydi, boylarning esa tekinxo'rliigi va manmanligini tanqid qiladi. Shoirning xalqparvarlik ruhidagi qarashlari uning ko'plab asarlarida asosiy g'oya sifatida namoyon bo'ladi.

Muqimiy realizmida inson ruhiyati ham muhim o'rin tutadi. Shoir kambag'al insonlarning ichki kechinmalarini, orzu-armonlarini samimiy tasvirlaydi. Bu esa asarlarning badiiy ta'sirchanligini oshiradi [2]. Shoir iqtisodiy tengsizlikni tasvirlash orqali jamiyatni isloh qilish g'oyasini ilgari suradi. U adolatli jamiyat orzusini o'z asarlarida badiiy vositalar yordamida ifoda etadi.

Muqimiy ijodi bugungi kunda ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Shoir tomonidan ko'tarilgan iqtisodiy tengsizlik, kambag'allik va ijtimoiy adolatsizlik muammolari hozirgi davr uchun ham muhim mavzulardan biri hisoblanadi [3]. Muqimiy asarlarida ilgari surilgan halollik, mehnatsevarlik va insonparvarlik g'oyalari yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shoirning xalq manfaatlarini himoya qiluvchi qarashlari bugungi demokratik jamiyat tamoyillari bilan hamohangdir.

Adabiyotshunoslar Muqimiy ijodini o'zbek realizmi va demokratik adabiyotining muhim bosqichi sifatida baholaydilar. Uning iqtisodiy tengsizlikka qarshi qaratilgan satirik asarlari o'zbek hajviyotining rivojlanishida muhim o'rin tutadi [4]. Muqimiy merosi xalqning tarixiy hayoti va ijtimoiy muammolarini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Shoir asarlarida aks etgan kambag'al xalq hayoti bugungi tadqiqotchilar uchun ham qimmatli ilmiy materialdir.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Muqimiy asarlarida iqtisodiy tengsizlik muammosi markaziy mavzulardan biri sifatida yoritilgan. Shoir kambag'al xalq

hayotini haqqoniy tasvirlash orqali jamiyatdagi adolatsizlikni fosh etishga intilgan [5]. Muqimiy satirasida boylar va amaldorlarning salbiy qiyofasi yorqin ochib beriladi. Shoir hajviy vositalar orqali poraxo'rlik, ochko'zlik va xalq manfaatiga zid illatlarni keskin tanqid qiladi. Bu esa uning asarlarining ijtimoiy ahamiyatini oshiradi.

Shoirning realizmga asoslangan uslubi iqtisodiy tengsizlikni tabiiy va ta'sirchan ko'rsatishga xizmat qilgan. Muqimiy kambag'al insonlarning ruhiy iztiroblarini samimiy ifodalash orqali o'quvchini chuqur mushohadaga chorlaydi [6].

Xulosa qilib aytganda, Muqimiy o'z asarlarida iqtisodiy tengsizlik muammosini chuqur badiiy mahorat bilan tasvirlagan. Shoir kambag'al xalqning og'ir hayotini, boy va kambag'al o'rtasidagi tafovutni realistik va satirik ruhda yoritgan [7]. Tadqiqot natijalari Muqimiy ijodi xalqchil ruh va insonparvarlik g'oyalari bilan sug'orilganini ko'rsatadi. Shoir iqtisodiy tengsizlikni tasvirlash orqali jamiyatda adolat va tenglik qaror topishini orzu qilgan.

Muqimiy ijodida xalq manfaatlarini himoya qilish, halollik va mehnatsevarlikni ulug'lash asosiy g'oyalardan biri bo'lib xizmat qiladi. Shoir hajviyot orqali jamiyatdagi adolatsizliklarni fosh etgan va xalqni ma'naviy uyg'onishga chorlagan. Shoirning iqtisodiy tengsizlikka qarshi qaratilgan asarlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Chunki unda ilgari surilgan ijtimoiy adolat va insonparvarlik g'oyalari zamonaviy jamiyat uchun ham muhimdir.

Shunday qilib, Muqimiy merosi o'zbek adabiyotining bebaho boyligi sifatida iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni o'rganishda muhim manba bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, N. (2008). *O'zbek adabiyoti tarixi*. Toshkent: O'qituvchi.\n
2. Qo'shjonov, M. (2012). *Muqimiy hayoti va ijodi*. Toshkent: Fan.\n
3. Vohidov, R. (2010). *O'zbek mumtoz adabiyoti namoyandalari*.

Toshkent: Sharq.\n

4. Homidiy, H. (2015). *XIX asr o'zbek adabiyoti*. Toshkent: Yangi asr avlodi.\n
5. Rasulov, A. (2017). "Muqimiy satirasining badiiy xususiyatlari". *O'zbek tili va adabiyoti*, 3(2), 45–52.\n
6. Yoqubov, I. (2018). "Muqimiy ijodida realizm". *Til va adabiyot ta'limi*, 6(4), 28–35.\n
7. Jo'rayev, U. (2020). "Muqimiy lirikasida xalq hayoti tasviri". *Filologiya masalalari*, 4(1), 67–74.\n
8. Qodirov, B. (2019). *O'zbek demokratik adabiyoti tarixi*. Toshkent: Akademnashr.\n
9. Mahmudov, T. (2021). *O'zbek satirik adabiyoti*. Toshkent: Mumtoz so'z.\n
10. Abdurahmonov, S. (2016). *Adabiyot nazariyasi asoslari*. Toshkent: Tafakkur.

